

September og Oktober Maaneder.

Agerdyrkningsberetning.

Fra 1ste Halvdel af November.

Rodfrugthøsten. Efteraarsgræsningen. Kvægets Sundhedstilstand. De nye Kløvermarker. Vintersædens Tilstand. Efteraarsarbejderne. Arbejderklassen.

Siden vor sidste Beretning (midt i September) har Rodfrugthøsten fundet Sted, og Bjergningen af Markens Afgrøde er dermed bragt til Ende. I Slutningen af September, men dog navnlig i Begyndelsen af Oktober, bleve Kartoflerne tagne op; vel havde Frygten for at den stærke Spiring og Gjenvært af Knoldene skulde ødelægge de først dannede Knolde, uden at de sidst ansatte alligevel skulde naae nogen Størrelse eller Fasthed, saa de kunde bruges, ledet til flere Steder allerede tidlig at tage Kartoflerne op, men da Eftersommeren var gunstig og Kartoflerne uagtet den varme og hurtig modnende Sommer vedbleve længere end almindelig at staa med kraftig grøn Top, lode de fleste dem dog staa urørte, indtil de selv paa naturlig Maade affluttede deres Vært. Dette har ogsaa viist sig at være rigtigt; thi dels voksede Kartoflerne ualmindelig meget i Løbet af September, saa at Massen, der avledes, vel næsten blev fordoblet i denne Maaned, og dels viste de først Optagne sig saa uholdbare, at de strax maatte sælges

eller bruges, og selv om de sidst Optagnes Holdbarhed ifølge de sidste Ugers Erfaringer synes at lade en Del tilbage at ønske, og paany har vaakt Frygten for at det vil blive vanskeligt at overvintre dem, saa have de dog holdt sig ulige bedre end de først Optagne. En omhyggelig Sortering af Kartoflerne har allerede viist sig at have havt kjendelig Indflydelse paa deres Holdbarhed. Saavel de spirede som de nydannede Knolde, paa hvilke sidste Huden sidder løs, og som de fleste Steder ere meget løse og vandede i Rjødets, saa at de efter Optagningen skrumpede ind, tage lettere Skade og udbrede da, ved at være blandede med de andre, Udelæggelsen til hele Rulen.

Saavel Udbyttet af Kartofler som disses Tilbøjelighed til at spire og danne Knolde paa ny er helt ulige paa de forskjellige Steder. Medens saaledes det nordøstlige Sjælland har havt en rig Kartoffelhøst, der vel endog kan sættes over en Middelhøst, synes den at have været en Del under i det sydlige Sjælland; og medens Volland = Falster = Møen have avlet godt, saa der endog eksempelvis anføres et Udbytte af 120 Tdr. pr. Td. Land og endog derover, har Thorseng og det østlige Fyen kun havt en simpel Høst. Vignende Forskjelligheder frembyder Sjælland, og som et Hele taget kan Udbyttet vel neppe sættes over en Middelhøst, hvilket dog er betydelig mere end det tegnede til i Begyndelsen af September. Priserne, der vare naaede op til $3\frac{1}{2}$ —4 Rd. pr. Td., ere derfor ogsaa, desuden paavirkede ved en rigelig Tilførsel fra Tyskland, efterhaanden faldne til knap $2\frac{1}{2}$ Rd. Imidlertid er det sandsynligt, at de atter ville stige betydelig i Vinterens Løb. — Den almindelige Kartoffelsygdom har næsten slet ikke viist sig iaar; det oftere udtalte Haab, om at den dermed maatte være tilintetgjort, vil imidlertid desværre neppe bekræftes, om det end er sandsynligt, at den ikke det første Aar efter en saa temmelig sygdomsfri Kartoffelhøst atter vil kunne vinde nogen stærk Udbredelse.

Ogsaa de andre Rodfrugter udviklede sig godt i Sep-

tember og Oktober, men Sommerens Tørke havde udtyndet Markerne saa stærkt, at Udbytten desuagtet i Reglen blev simpelt. Man hører derfor samtidig Tale om Koer paa 16—18 *H's* Bægt, og dog kun et Udbytte af 100—150 *Edr. pr. Ed.* Land. Kun paa de Gaarde, hvor Jorden er i stærk Kraft, dybt bearbejdet og Koerne enten ere saaede tidligt eller plantede efter Plov, har man havt et ret tilfredsstillende Udbytte, enkeltvis endog 300—350 *Edr.*; og dette er dog kun Tilfældet med Kunkelroerne, der altid bedst nytte en varm Sommer, og tildels med Gulerødderne, hvorimod Kaalraberne og Turnipsen næsten overalt have givet et slet Udbytte, da de kun delvis ere spirede, og senere have lidt meget baade af Kaalorm og Bladlus. Medens Kaalraberne have været tilbøjelige til at danne Top, for saa vidt denne ikke ødelagdes af de nævnte Onder, have Kunkelroerne forholdsvis kun havt ringe Top, saa „en 10—14 *H's* Koe ofte ikke har havt mere Top end almindelig en Koe paa 4—5 *H.*“. Søvrigt maa Aaret med dets tørre Forsommer stærkt have viist det Rigtige i, foruden at have en kraftig og dybt bearbejdet Mark, at man faaer Koemarken i fuldstændig Orden om Efteraaret, saa at Frøet kan lagges tidligt, mens der endnu er Vinterfugtighed i Jorden; thi dets Spiring bliver da ikke prisgivet vore Somres meget varslende og usikre Regnforhold.

Efteraarstræsningen har været ret god, fine Steder endog meget god. Ikke blot grønnedes de fortørrede Græsmarker forbausende hurtigt efter Regnen i August og begunstigede af det milde Efteraarstvejr, men ogsaa Stubmarkerne klædte sig snart med et grønt Tæppe efter den betydelige Mængde Korn, der paa Grund af den pludselige og varme Høst var faldet af. Denne ret rigelige Græsning, i Forbindelse med at Græsset paa de egentlige Græsmarker var nærende og kraftigt, viste sig ved det efter Omstændighederne ret gode Huld, hvori Kvæget kom, hvorimod Mælkeudbyttet, engang formindstet, som bekendt vanskelig atter øges paa denne Tid af Aaret. Hvor Kvæget derfor blev taget paa Stald inden de kolde Uvejrskage

sidst i Oktober og først i November, er det ogsaa trods den ugunstige Sommer i ligesaa god Stand som almindelig, men desværre fandt dette kun undtagelsesvis Sted, og endnu d. 1ste November gif det meste Kvæg ude. Udsigterne til at kunne overfodre Besætningerne ere blevne ikke lidt lysere paa Grund af det lange og ret gunstige Efteraar, og de snarere stigende end dalende Priser paa Kvæget pege ogsaa tydeligt hen derpaa. I de Egne, hvor Aarets Foderudbytte har været særlig ringe, altsaa paa Thy, Mors og de lettere Egne af Sjælland, og hvor man altsaa, saa længe det paa nogen Maade er muligt, vil lade Kvæget søge sin Dagføde i Marken, er og bliver Kvæget derimod i meget tarvelig Foderstand. I en Beretning fra Mors skrives saaledes om dette Punkt: „Af Frygt for Fodermangel ville de fleste Besætninger, hvis muligt er, blive holdte ude til December Maanedes Begyndelse. Faarebesætningerne har man næsten overalt belavet sig paa at holde ude hele Vinteren, hvad der efter de foreliggende Erfaringer ret vel lader sig gjøre. At Kvæget vil komme paa Stald i usædvanlig simpel Foderstand er desværre at befrygte, og dette bliver dobbelt misligt, naar der sees hen til de knappe Foderbeholdninger og de høje Kornpriser, der begge ere farlige Fristere.“ I de egentlige Hedeegne har man hjerget megen Lyng, og dette i Forbindelse med en stærk Formindstelse af Besætningerne vil muliggjøre Overvintringen. Fra Hammerum Herred skrives: „Lyngen i Hederne har holdt sig overmaade godt og i kraftig Væxt, saa at der i den sidste Del af Sommeren og ind i Oktober er hjemhjerget en betydelig Mængde Lyng til Vinterfoder. Denne er vel ej et kraftigt Foder, men kan dog nogenlunde vedligeholde Kvægets Kræfter, naar en Del godt Foder og lidt Kjerne tilige anvendes. Her holdes for meget Kvæg, men enhver gaaer ud fra, at kan der blot holdes Liv i det til Foraaret, saa er Maalet naaet; mange Steder vil dette lede til formeligt Dyrplageri, især hvis Vinteren bliver streng og langvarig. Besætningerne ere i Reglen formindstede med $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{3}$ Del.“

Husdyrenes Sundhedstilstand er i det Hele taget

meget god; kun blandt Hestene har der flere Steder været en Del Kolik. Disse see ofte lidt medtagne ud, da Sommergræsningen var saa knap, Efteraarspløjningen ofte har været stræng og Foderhavren er let og tykstykket.

De nye Kløvermarker have bedret sig meget i Efterommeren. Det efter Høsten udsaaede Kløver- og Græsfrø er kommet godt frem, og Planterne efter det i Foraaret saaede Frø, der syntes henviisnede i Sommerens Tørke, have udviklet sig med Kraft.

Nedlægningen af Vintersæd fandt Sted under ualmindelig heldige Forhold. Regnen efter Høsten gav nemlig Jorden en passende Fugtighedstilstand, saa den faldt udmærket for Plov og Harve ved Saaningen, og da Høsten saa tidlig var sluttet, kunde Saaningen falde tidlig. Rugen blev saaet i Begyndelsen af September og Hveden strax efter, saa Vintersæden i Reglen var lagt inden Oktober Maaned. Vintersæden staaer derfor fortrinligt, og mange Steder er Rugen saa svær og buftet, at man af den Grund længes efter lidt Værfrost for at lade Faarene gaa over den; i en Beretning fra Sindhjælland hedder det endog „at man maa have Betænkelighed ved at lade Rugen gaa Vinteren imøde med den Masse Blade, den har, thi den er da udsat for at raadne bort, hvis den tidlig skal blive dækket af Sne, inden en Del af Toppen er frossen bort.“ Mange Steder er Rugen saaet alt for tæt; $\frac{1}{2}$ Td. pr. Td. Land i et Aar som dette vilde paa velhandlede Jorder være det heldigste; det er naturligvis ogsaa særlig i et saadant Aar, det viser sig, hvor urigtigt det er at saae for tæt, thi Planterne staa nu flere Steder og trykke hverandre uden at kunne brede sig med Kraft, hvilket naturlig vilde give de stærkeste Planter. Hift og her har Rugen pletvis lidt en Del af Smældelarver.

Indtil nu, Midten af November, har Jorden været aaben; den sidste Uges vedholdende Nordøstvind har vel bragt Kulde og Nattefrost med sig, men dog ikke mere end at alle Markarbejder uhindrede ere fortsatte. Da nu tilmed Efteraars-

arbejderne kunde begynde saa usædvanlig tidligt, have Forholdene sjældent været gunstigere for disse og for nye Grundforbedringer, Dræning og Mærgling, end i Aar. Der er derfor ogsaa udført meget Drænings- og Mærglingsarbejde, og som et Exempel kan anføres af en Beretning fra Falslev, „at der, støttet paa de ved de 4 Teglværker solgte Kør, iaar er drænet 2000 Tdr. Vand eller $\frac{1}{25}$ Del af det drænbare Areal, og i det nærmest forløbne Par Aar er der drænet omtrent lige saa meget.“

Det heldige Efteraar har ogsaa stillet Udsigterne for Arbejderklassen lidt bedre end de viste sig ved Høstens Ende, da de almindelige Efteraarsarbejder kunde ventes at blive fuldførte flere Uger tidligere end almindelig. Tærstningen vil imidlertid kun give lidt Vinterarbejde, Priiserne paa Livsfornödenhederne ere høje, om end de to væsentlige Forbrugsartikler, Brød og Kjød, forholdsvis ere billige, og det maa tillige befrygtes, at det mindre Aarsudbytte vil afholde en Del Landmænd fra at iværksætte flere ellers paatænkte Forbedringer. Der er derfor i mange Egne Fare for mer eller mindre Arbejdsløshed, og hvis Vinteren ikke bliver god, saa at baade Landmandens egne Markarbejder og de betydelige Jernbanearbejder paa Sjælland og i Inland kunne fortsættes gjennem største Delen af Vintermaanederne, vil Nøden haardt mælde sig i mange Huse. At de fleste Landmænd i Aar ville lade Plejlen træde i Tærstningsmaskinens Sted, i alt Fald til en større Del af Udtærstningen, tør temmelig sikkert forudsættes, thi ikke blot vil dette være til Fordel for Arbejderen, for hvis Stilling og Aar de fleste Landmænd dog have Hjerte, især naar Nøden truer ham, men ogsaa Landmanden selv vil i et saa foderknapt Aar staa sig bedst ved at lade mere end almindelig plejstærste.

Fra de foran nævnte Egne, hvor Høsten har været flet, navnlig i Thy og paa Mors, lyde Beretningerne i den her omtalte Henseende mørkt. Fra Mors skrives saaledes: „Tærstningen, og hertil indskrænker sig hovedsagelig Vinterarbejdet paa Mors, vil ikke kunne bestjæftige mere end $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$ af Ar-

bejdskraften, og Resten vil da være henvist til Fiskeriet eller — til fattigvæsenet; Fiskeriet slaer ofte fejl og kræver i hvert Fald baade Redskaber og Færdigheder, som de fleste af Beboerne mangle. Den slette Høst og den dyre Kost vil nøde Gaardmændene til selv at tage Haand i Hanke, og de ejendommelige Tyendeforhold paa Den vilde i Almindelighed ingen Hindringer lægge i Vejen for at stille sig ved en Karl eller Pige. Det er derfor med mørke Udsigter, vi gaa den lange Vinter imøde, en Vinter, som vil blive fuld af Nød og Savn for mange, og destoværre ogsaa til Fristelse for mange, hos hvem Begrebet „Mit og Dit“ ikke er stærkt udviklet.“

Endnu høres ikke Tale om særlige Foranstaltninger til at imødegaa en mulig truende Arbejdsløshed; at det almindelige Middel til at afhjælpe Nøden med Gaver eller Godtjobssalg af Korn eller Brød vil blive brugt i mange Kommuner er rimeligt, dertil er det næsten blevet en Vresfag for Kommunerne i mange Egne; men heldigvis have dog Erfaringerne fra ifjor ogsaa i mange Kommuner viist det ikke blot lidet taknemmelige men ligefrem uheldige, demoraliserende og ødelæggende for Arbejdsklassen kun at komme den til Hjælp og bedre dens Kaar ad denne Vej; — Arbejde og ordentlig betalt Arbejde, — det er det eneste Middel, der kan afhjælpe Ondet og bringe Sundhed og Styrke ind i et Forhold, hvorpaa hele Samfundets Vel hviler.
